

VŠEHRD

LIST ČESKOSLOVENSKÝCH PRÁVNÍKŮ.

O Javorinu.

Dr. R. Rauscher (Praha).

Velmi mnoho se v poslední době mluví a píše o Javorině. Místo, o kterém před několika léty málo kdo věděl, stalo se velmi známým. Příčina toho je známa: místo toto stalo se sporným mezi dvěma státy slovanskými. Ač bylo již dosti napsáno o podstatě a povaze tohoto sporu, budiž i nám dovoleno připojit několik úvah. Hodláme se zmíniti o právní historii území, jež dnes nazýváno je »Javorinou«. K otázce této v dosavadních úvahách o Javorině, přihlédnuto ještě nebylo, ač je jisto, že »Javorina« svou historii již má.

Než pojednáme o dějinách Javoriny, třeba ještě zdůrazniti, že o »Javorině« mluví se celkem v nynějším sporu neprávem. Javorina sama je malou vesnicí. Kdyby Poláci byli žádali pouze a jediné tuto ves, lze vysloviti oprávněnou domněnku, že při neobyčejné naší povolnosti odstoupovati vlastní území v prvních letech naší samostatnosti, byla by bývala i tato žádost Polákům splněna. Ale při »Javorině« je vlastně Javorina vedlejší. Jde tu o území obsahující také vesnici Javorinu, ale vedle ní rozsáhlé území Tater. Polská statistika mluví tu o území v rozsahu 16.685 morgů. Bylo by proto lépe mluvit v tomto sporu nikoli o Javorině (aby nenastal opětně omyl jako byl prof. Bidla), nýbrž o odstoupení Vysokých Tater a území severně od nich ležící. Vždyť Poláci se tím naprosto netají, že jde jim především o Tatry. Důvody, které jsou namítány, že obyvatelé Javoriny musí přecházeti při své výživě polské hranice a že nemají samostatného kostela, jsou celkem podružné. Poslyšme ostatně obhájece polských požadavků profesora na Jagielonské universitě v Krakově, K u t r z e b u, který zajisté byl velmi povolným jako seriosní vědec k tomu, aby uvedl nejdůležitější důvody, o které se Poláci opírají, žádající část cizího státního území. Ve svém novém spisu o zahraniční politice¹⁾ Polska píše: »Požadavek Javoriny byl formulován a polskému veřejnému mínění předložen skupinou lidí, upřímně milujících Tatry. Obrátili pozornost k tomu, jak nepatrný kousek Tater připadl Polsku. Před válkou nebylo mezi Rakouskem a Slovenskem celních hranic, a polští turisté mohli se svobodně pohybovati na celém terénu Tater, ale dnes tato turistika narazila na velké překážky. Polsko nemá též vhodných míst na zřízení hor-

¹⁾ Nasza politika zagraniczna (cit. podle ref. Zahran. Politiky 1923, roč. II. seš. 14—15).

ských stanic klimatických, tak potřebných ze zdravotních ohledů pro obyvatelstvo velkého státu. Vznesen proto požadavek, aby Češi ponechali Polsku Javorinu spolu s překrásným údolím Bílé Vody a Švistovou až po Polský Hřeben a Rohatku. Celá ta dolina jest obrácena k severu, zeměpisně tihne k Polsku, od strany československé pak má přístup nesmírně obtížný. Salaše též se tam nalézající patří ke

Javorina.

--- Dnešní hranice   - - - - - Poláky navrhované hranice.
 Horské hřebeny.

vsím položeným na polské straně. Poněvadž Javorina neleží na tom kousku hranic, který měl být definitivně určen delimitační komisí, nezbývalo k cíli získání Javoriny nic jiného, než navrhnouti za ni výměnu nějakého kousku polského území. Navrženo postoupiti za ni dvě vesnice: Kacwinu a Niedzici, s polským obyvatelstvem, ale hospodářsky tihnoucím k jižním svahům Tater. Za území rozlohou ovšem větší, pěkně svou panoramou, mající jistě lesní bohatství, ale čítající jen 600 obyvatel, nabídnut Čechům prostor o něco menší, ale za to s ornou půdou a s 2000 obyvatel. Z posledního důvodu mohlo by se

i pochybovati, je-li pro Polsko taková výměna výhodna. Ale o to neběží. Požadavek postaven, veřejně mínění ho podepřelo. Celá otázka Javoriny není otázkou zájmu Polska, nýbrž citu a při tom zkouškou dobré vůle se strany Československa.« Poznámek k těmto důvodům zajisté netřeba: stejně tak jako dnes požaduje několik turistů polských severní svah Vysokých Tater, právě tak může za krátkou dobu jiná skupina turistů, neméně vřele milujících Tatry, požadovati svah jižní.

Pro povahu dnešního sporu snad uvedené postačí. My však jsme si vytkli přihlídnouti k dějinám sporného území. A tu třeba přiznati, že území a jeho okolí, o kterém mluví se dnes, není sporným od nedávna. Vedly se o něj spory již v XVI. století mezi říší polskou a uherskou a spory ty pokračovaly přes celé věky až do začátku našeho století. Nejednalof se tu pak pouze o území, dnes »Javorinac« zvaném, nýbrž i o území severně ležící a o t. zv. Spišský výběžek.

Osady ve sporném území vyrůstaly dosti pozdě. Je toho příčinou neschůdnost terénu. Některé osady sice jsou tu již ze stol. 13. (Nowy-targ, Szafłary, Velká Lomnica, Belá a j.) jiné ze XIV. stol. (Fridman, Kacvín, Nedeca), ale více osad je teprve ze 16. stol. a mezi ně patří i Javorina.²⁾

Jména osad Fridman, Nedeca, Kacvín a Franková vyskytají se v důležité listině spišské kapituly z r. 1320³⁾, ve které Kokosz s dovolením uherského krále Karla Roberta prodává uvedené vesnice svému bratru Janovi. Jména těchto vesnic potvrzují, že byly založeny živlem německým (Fridman, Kacvín = Katzwinkel, Franková = Frank(vágássa)). Přes to Zachorowski v pojednání o obyvatelstvu Spiše tvrdí, že obyvatelé těchto vesnic byli již ve XIII. stol. Poláci, ovšem Poláci kolonisti, které povolali Uhři, aby jim osadili uherské území. Neboť území mezi řekou Bialkou a říčkou Kacviňskou náleželo vždy beze sporu říši uherské. Sám prof. Balzer upozorňuje ve svém pojednání o Mořském Oku, že sice někdy na krátko v 17. stol. Poláci dosáhli držby pozemků na pravém břehu řeky Bialky, ale případ ten uvádí: »jako przykład . . . bezprawnego rozszerzenia władztwa polskiego na stronę niewątpliwie węgierską.«

²⁾ Srov. Balzer, O Morskie Oko, Lvov 1906; Zachorowski, Węgierskie i polskie osadnictwo Spiżu do połowy XIV. sv. Rozprawy A. U. Kraków, S. II. Tom. XXVII.; Kaindl, Geschichte der Deutschen in den Karpathenländern I, II, III, Gotha 1907—1911.

³⁾ Cit. podle Zachorowskiego. Fridman Vágása nuncupatam, circa aquam Dunavetz sitam, in utraque parte fluvii Bela, 60 hub continentem. quarum 30 hub ex una parte eiusdem fluvii Bela et alia 30 hub ex alia parte existentem; et villam Nisicz circa aquam Nisicz sitam, in utraque parte eiusdem aquae 60 hub continentem, quarum 30 ex una parte et alia 30 ex alia parte extant; et villam Katzwinkel vocatam circa ipsam aquam Nisicz sitam in utraque parte ipsius aquae LXXXIV hub continentem, quarum XLII ex una parte praedictae aquae Nisicz et aliud XLII a parte altera continentem; et praeter villam Frankvágássa vocatam circa eandem aquam Nisicz existentem in utraque parte eiusdem aquae Nisicz et aliud XXX a parte alia existentem, totam terram suam seu sylvam a fluvio Dunaicz ex utraque parte fluvii Bela usque ad caput eiusdem fluvii se extendentem cum suis utilitatibus et pertinentiis universis.

Krajina tato ovšem dnes je již polskou. Poláci obdrželi ji na základě rozhodnutí o Spiši ze dne 28. července 1920 a dnes je tedy toto rozšíření hranic polských podle práva!

Prof. Balzer v obraně práv polských r. 1904 tvrdí, že závěr právě uvedené listiny opakuje již vytčené části dříve v listině vypočtené a že formulace »totam terram suam seu sylvam a fluvio Dunavetz ex utraque parte fluvii Bela usque ad caput eiusdem fluvii se extendentem« netýká se krajiny po obou stranách řeky Bialky a Bílé Vody a dovozuje, že Polákům náležela krajina v trojúhelníku Bílé Vody od východu, na jihu od Polského Hřebenu až po Rysy z jižní strany a uzavřená hřbetem Žabího od západu. S argumentací tu mistrně podanou nemůžeme se shodnouti, když v listině jest zcela zřejmě vytčeno, že předmětem prodeje byla krajina a les táhnoucí se podél řeky Bialky až po zřídlo její po obou březích. Že není uvedena přesná výměra této části krajiny v listině, není nedostatkem. Krajina ta byla ještě ve 14. stol. neosídlena, byl to les a vysoké skály, jichž výměru těžko bylo podati. A také mluvití na podkladě negativního úsudku z listiny o přesných hranicích polského a uherského panství se nedá. Soudíme tudíž z listiny spíše pozitivně, že krajina, kterou prof. Balzer připisuje Polsku, náležela k panství držitele osad v listině uvedených, protože na straně polské v blízkosti žádných osad v této době ještě nebylo.

Stejně tak tvrzení prof. Balzera, že hranice polské byly posunuty na hřeben Vysokých Tater již snad v 11. stol., je velmi pochybné důležitosti. Prof. Balzer totiž dokazuje, že jedno z horských jezer nese název České pleso již z doby, kdy území Malopolsky patřilo Čechům. Polsko prý později nabylo území, které dříve náleželo říši české a hraničilo tudíž s říší uherskou tam, kde dříve bylo panství Čechů. Nehledě ani k pochybnostem vysloveným v poslední době polskými vědci o českém panství nad Krakovem, musíme vysloviti odůvodněnou pochybnost pevných hranic mezi říší českou a uherskou v X. stol. pro povahu území zcela neosídleného.

V 15. stol. nemáme o sporném území zpráv. Teprve v 16. a 17. století máme tím více zvěstí, zcela bezpečných. Ale území, o které se vede spor v 16. a 17. stol. je území mezi řekou Bialkou a mezi řekou Lešnicí, tudíž území, které dnes jest daleko vzdáleno od hranic československých. Uherský velmož z rodiny Palocsayů vpadal v tu dobu na území polské až do Nového Targu. Naopak rod Komorowskich z Polska zabíral území uherské. Zprávy o tom sporu jsou z let 1575 až 1625. Pro nás důležitá je listina z 14. března 1595 (cit. v knize prof. Balzera), v níž uvazuje se Jiří Horvat Palocsay v držbu statků dunajeckých. Tu poprvé je imenována Javorina a je bezesporným územím uherským.

Spory v 17. století utuchly, až teprve v druhé polovině 18. století nově vzplanuly. Nespornou hranicí v době klidu zůstává řeka Bialka a tím i Javorina náleží stále k říši uherské. Pochybna jest jen hranice na jihu ve shora zmíněném trojúhelníku. Ale i tu pouze na podkladě zpráv cestovatelů, jež jsou velmi často mylnými, bylo by ztěž-

možno dovozovati, že hranice Polska sahaly až po Polský Hřeben a odtud podél Bílé Vody a řeky Bialky.

R. 1769 nastává akce se strany Rakouska směřující k přesnému určení hranic mezi Polskem a Rakouskem. Doba byla vhodná. Polsko v tu dobu bylo plně zaujato vnitřními spory a pohraniční velmožové uherští z rodiny Palocsayů nejprve soukromou akcí rozšířili své panství. Když později rakouský komisař Török vytyčoval hranice Uherska, zabral hluboko zemi kolem Nového Targu a velkou část krajiny kolem Nového Sače. Později toto rozšíření hranic po připojení Haliče k Rakousku bylo zrušeno, ale hranice přesně určeny nebyly. Zvláště jde tu opět o jižní část hranice ve zmíněném již trojúhelníku. Mapy z této doby opět kolísají: jedny rozeznávají hranici jak ji vidíme nyní, jiné připisují Polsku území až po Polský Hřeben. Žádné však opět nemluví o tom, že by byla pochybnou hranice u Javoriny. Javorina je stále v rukou uherských.

R. 1824 nabyli koupí Homolaciové krajiny kolem Mořského Oka a spory opět ožívají mezi Homolaczi, držiteli Zakopaného a mezi uherskými Palocsayi. Od té doby spory soustřeďují se na toto území kolem Mořského Oka a není jisto, zda hranice Uher obsahuje i Mořské Oko neb zda hranice jde po hřebenu Žabího. Hranice Javoriny opět je bezesporná.

Spor tento skončil rozhodnutím rozhodčího soudu ve Štýrském Hradci r. 1904 v němž Polsku přiznáno bylo Mořské Oko až po hřeben Žabího. Obhájce polských návrhů prof. Balzer snažil se dokázat, že Polsku náleží území až po Polský Hřeben, ale oficielní požadavek Haliče na toto území se ani nevztahoval, což je důkazem, že tu šlo se strany obhájcovy spíše o politický trik, více žádat a moci slevovat.

Od té doby přestaly hraničné spory, které trvaly celé věky. Viděli jsme, že Javorina sama během těchto sporů nebyla nikdy spornou, nýbrž vždy byla v držbě Uher a náležela ku státnímu území uherskému. Po převratu r. 1918, když Československá republika nabyla Slovenska, Poláci obnovili spor a rozhodnutím velvyslanecké konference rozšířili území své do území cizího, které jim historicky nikdy nepatřilo. Nebylo na tom dosti: Poláci žádali Javorinu využívající až příliš velké snahy zahraničního ministerstva československého o přátelství Polska. Poláci nepostavili nezištně hesla přátelství za přátel-polské důvody jsme již uvedli. Dnes otázka »Javoriny« je stále nevyřízena. Byla dána Radě Svazu Národů a jí opět svěřena Stálému mezinárodnímu dvoru. Bude se tu jednat o to, zda spor, který se strany Československa pokládán je za vyřízený ve prospěch Československa má býti obnoven, spor o území, na které historicky nikdy Poláci by nároku neměli.

Spravedlnost a právo.

(Příspěvek k rozlišování práva a morálky.)

Zdeněk Neubaue r (Brno).

O spravedlnosti se mluvívá jako o onom druhu mravního dobra, který připisujeme činům a rozhodnutím, jež netýkají se jednajícího